

des „Volkes des Buches” stammt. Die Formen des Talmuds sind die Archetypen für so manche associativen und interpretierenden Methoden. Der stereotype aramäische Satz der die talmudische Interpretation einleitet, lautet in der Übersetzung: „Was will er mich hören lassen?”

In „The origins of psychoanalysis” (Int. Journ. of Ps. anal. XXXVI) beschrijft Erikson de invloed van de atmosfeer van het Victoriaanse Wenen, die volgens Erikson zowel een remmende invloed zal gehad hebben op Freud's sociale psychologie, als een stimulans zal geweest zijn om de sexualiteit in zijn onderzoek te accentueren.

Met vele geniale joden heeft Freud het lot gedeeld te leven in een symbiose van twee culturen, de joodse en de Duitse. In een bundel studies „Porträts zur deutsch-jüdischen Geistesgeschichte” spreekt Thilo Koch van „diese Begegnung im Widerspruch, dieses grosse, so schauerlich abgebrochene Fragment der Geistesgeschichte”. Het zal zeker niet toevallig zijn dat de joden, levend in een niet-joodse en vaak zo barbaars vijandige omgeving, goede psychologen (en sociologen) geworden zijn. Hun problematische situatie maakte het mens-zijn zelf problematisch. Wie voortdurend in een latente bedreiging door zijn medemens leeft, zal deze mens uit zelfbehoud trachten te begrijpen. Hun geïsoleerde positie schept distantie, waardoor zij hun omgeving naakter, en door hun begaafdheid scherpzinniger zagen. Ondanks de vaak zo vijandige distantie is de joodse en Duitse geest zo hecht verbonden geweest, dat het vaak zo moeilijk te zeggen is wat in deze symbiose het joodse en wat het Duitse is. In „Porträts zur deutsch-jüdischen Geistesgeschichte” vraagt Heinrich Böll in zijn artikel over Karl Marx zich af: was deze „Drang zum Absoluten” joods, of was zij van Hegeliaanse oorsprong?

Martin Buber antwoordt in dezelfde bundel op de vraag of er overeenkomst en begrip mogelijk geweest is tussen de joodse en de Duitse geest: „Ja, es hat etwas zu tun mit dem deutschen Idealismus. Die Hinwendung zum Geist, zum Geist überhaupt, das unbedingte Primat des Geistes als Herrscher über das Leben in der deutschen Philosophie des 18. und 19. Jahrhunderts — das ist sowohl jüdisch als auch deutsch.”

Het problematische van het behoren tot twee culturen blijkt uit de opmerking die Freud maakt bij het ontvangen van de Goetheprijs, toen hij sprak over „unser Vaterland” en hetgeen hij schrijft in het voorwoord van de hebreeuwse vertaling van zijn „Totem und Tabu”: „Keiner der Leser dieses Buches wird sich so leicht in die